

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационен труд на тема:

СОЦИАЛНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИ МОДЕЛ ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА ДЕЦА ОТ РАННА ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ В ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ФОРМИ НА ПРЕДУЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ

**за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
област на висше образование 1. Педагогически науки
професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна
педагогика)**

**Факултет по начална и предучилищна педагогика
СУ „Св. Климент Охридски“
Катедра „Предучилищна и медийна педагогика“**

Автор: Снежана Истилиянова Радева

Научен ръководител: проф. д-р Любослава Пенева

1. Данни за конкурса.

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД-38-790 от 23.12.2025 година съм определена за член на научното жури във връзка със защита на дисертационен труд на Снежана Истилиянова Радева в научна област 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика). Журито е назначено на основание чл. 4 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (обн. ДВ, бр. 38 от 21.05.2010 г., изм. ДВ, бр.81 от 15.10.2010 г., изм. ДВ, бр. 101 от 28.12.2010 г.; изм. Бр. 68 от 02.08.2013 г., в сила от 02.08.2013 г.), във вр. с § 7 от Преходните и заключителни разпоредби на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ и решение на Факултетния съвет на Факултет по науки за образованието и изкуствата От 15.12.2025 г. протокол № 15.

В процедурата не се установяват допуснати нарушения.

Получените коефициенти за сходство след прилагането на антиплагиатската програма не надвишават регламентираниите стойности, дори по-скоро се приближават

към ниските равнища, т. е. дисертационният труд може да получи много висока оценка по изведените критерии.

2. Обобщени данни за образователното и професионално развитие.

Снежана Истилиянова Радева е родена в гр. София. Завършва средното си образование през в 79 СОУ „Индира Ганди“ в гр. София. Обучава се и получава бакалавърска степен в специалност ПНУП на Факултета по начална и предучилищна педагогика (сега ФНОИ) в СУ „Св. Климент Охридски“. Притежава магистърска степен по Мениджмънт на образованието в предучилищните заведения, получена през 2015 г. при обучението във ФНПП на СУ „Св. Климент Охридски“ и е завършила семестериално магистърска степен по Детско-юношеска и училищна психология във Философския факултет на същия университет през 2016 г. В периода между 2016 г. до 2019 г. е редовен докторант по Предучилищна педагогика във Факултета по начална и предучилищна педагогика (сега ФНОИ) в СУ „Св. Климент Охридски“. 1. Данни за конкурса.

Снежана Радева има богат професионален опит в областта на педагогиката, социалната работа и, най-вече, в ранното детско развитие. Работила е като възпитател в училище – 35 СОУ „Добри Войников“ (2014-2015 г.) и като социален работник в Каритас София (2013-2014 г.). Била е консултант по ранно детско развитие в УНИЦЕФ България в периода 2013-2021 г., а от 2021 г. и до момента работи на позиция ръководител на програма Ранно детско развитие в УНИЦЕФ България, където придобива ценен е опит в иницирирането, разработването, управлението и прилагането на програми за подкрепа на пълноценното детско развитие, ранно учене и ранна интервенция за деца и семейства.

Особено важно за професионалното и научното развитие, и усъвършенстване на Снежана Радева е участието ѝ като координатор и изследовател в проектите на УНИЦЕФ и МОН за създаване на Стандарти за развитие и учене в ранното детство и Скрининг тест за тригодишни деца в периода между 2013 и 2018 г.

1. Структурни параметри на дисертационния труд.

Дисертационният труд е в обем от 283 страници основен текст и се състои от увод, програмна ориентация на изследването, шест глави, заключение и изводи, литература и приложения. В текста са включени 66 таблици и 25 фигури, онагледяващи основните етапи, анализи и резултати от изследването. Библиографията съдържа 194 източника, от които 23 на кирилица, 71 на латиница и 100 национални и международни документи.

В структурен план, дисертационният труд съдържа всички необходими компоненти: програмна ориентация на изследването; теоретичен анализ на проблемната област; понятийна визия, организация и методика на изследването, представящи терминологията, основните задачи и етапи, целевите групи и методическата система за експериментално доказване на възможностите на интегрирания социално-

педагогически подход като средство за повишаване на обхвата, качеството и приобщаващия характер на ранното детско образование.

Авторефератът е коректно поднесен и съответства на дисертацията.

2. Съдържателни параметри на дисертационния труд.

В увода докторантът представя значимостта на проблематиката в контекста на интегриран подход към ранното детско развитие и целеполога актуалността на социално-педагогически модел за включване на деца от ранна предучилищна възраст (2–5 г.) в институционални форми на образование чрез сътрудничество между семейството, детската градина, общността и социалните институции.

Програмната ориентация на изследването визира неговите целеви параметри, насочени към разработване и апробиране на теоретико- експериментален модел, съдържащ функционални педагогически и социални компоненти, които влияят върху процеса и резултата от включването на деца от ранна предучилищна възраст, включително и от в маргинализираните общности, в институционални форми на предучилищно образование.

В този план могат да се отбележат следните позитивни акценти:

- Прецизно формулиране на целевите, обектните, предметни и хипотетични акценти на изследването по посока реализацията на авторов социално-педагогически модел, като гаранция за ефективното включване в различни форми на предучилищното образование, особено при деца в риск от изключване.

- Извеждането на ясни и точни етапи, задачи и методически параметри на експерименталното изследване.

Първа Глава. Съдържа теоретичен анализ на изследваната тематична област и представя психолого-педагогическите, социално-педагогическите и институционалните основи на ранното детско развитие, които изграждат научната рамка на социално-педагогическия модел. Авторът подчертава ролята на качествено ранно образование като стратегическа инвестиция с висока обществена възвръщаемост и като инструмент за социална интеграция и равен старт.

Позитивният акцент в теоретичната интерпретация на проблемната област е свързан с логическата последователност и взаимовръзката на интерпретираната проблематика. Налице е аналитична култура на докторанта в интерпретацията на представените параграфи.

Втора Глава. Представени са основните понятия, организацията и методиката на изследването, конкретизирани са представените в програмната ориентация технологичните параметри като понятийна и методическа система за проучване и стимулиране на уменията за общуване на децата в семейството.

Позитивни акценти в терминологичната обосновка и изследователските параметри са:

- Прецизно формулираните работни понятия – „ранно предучилищно образование“, „социализация“, „педагогическо взаимодействие“, „институционално образование“, „множество рискове“, „стратегии за интервенция“, „социално-педагогически модел“ и др.

- Представените конкретни изследователски задачи акцентират върху проучване влиянието на социално-педагогическите взаимодействия върху развитието на деца от 2 до 5 години, включени в различни институционални и социални контексти.

- Детайлно и коректно описаните етапи на организацията на изследователския процес, както и количествените и качествени методи на изследването.

- Посочените от автора етични аспекти на изследването, свързани с доброволността и информираното съгласие на родители и педагогически специалисти.

Трета Глава. Съдържа детайлен сравнителен анализ на наличните социални и педагогически модели за развитие, образование и социализация на детето в ранна и предучилищна възраст в България.

В този план, авторът анализира структурните, функционалните и съдържателните особености на различните организационни форми, чрез които се осъществява грижата и образованието на децата от 0 до 7 години, както и очертава тяхната роля в процеса на ранното включване и приобщаването.

- Налице е инструментариум с детайлно формулирани 27 критерии и 54 показатели, структурирани в четири тематични блока, визиращи методологичната рамка за сравнителния анализ на социалните и педагогическите модели за развитие, образование и социализация на детето в ранна и предучилищна възраст в България, с цел оценяване на ефективността и спецификата на различните практики и открояване на силните и слабите страни на съществуващите подходи в контекста на Европейската рамка за качествено ранно образование и грижи. В този контекст, авторът извършва детайлна и съдържателна оценка на здравните, образователните и социалните форми за ранното предучилищно образование чрез прилагането на изготвения подходящ инструментариум.

Четвърта Глава представя прилагането на експериментален модел за включване на деца от ранна предучилищна възраст (от 2 до 5 години) в институционални форми на предучилищна образование – формиращ етап и по-конкретно, неговото конструиране и хронология, както и пилотната му реализация чрез екипна работа в „Център за ранно детско развитие“, гр. Котел.

Определянето на ключови показатели и концептуален дизайн са основополагащи за експерименталния модел и съдействат в максимална степен за неговото ефективно прилагане.

Глава Пета. Анализ на резултатите – контролен етап на изследването представя квази-експериментален дизайн с констатиращи и контролни измервания с извадка от повече от достатъчен брой деца.

- В раздел 5.2 „Резултати от констатиращия етап“ е демонстрирана аналитичната култура на автора в интерпретацията на резултатите на децата от общинските детски градини като най-високи, средното представяне на децата от родителски кооперативи и ниските резултати на децата от социалните услуги по образователните направления „Български език и литература“, „Математика“, „Социален свят“, „Природен свят“, „Изобразително изкуство“ и „Игрова култура“, обясними с липсата на ранна системна педагогическа среда, двуезичност и ограничени домашни ресурси.

Висока оценка може да се постави на добре структурирания анализ, съобразно четирите модула на модела, като за всеки модул се проследяват критериите и показателите, дефинирани в концептуалния дизайн, а данните се основават на многообразие от методи като педагогическа диагностика, наблюдения по схема, екипни записки, регистри за посещаемост, интервюта с родители и оценъчни инструменти. Това гарантира качеството на резултата от изследователския процес.

Глава Шеста. Съдържа характеристика на общността и семейството в началото на функциониране на експерименталния модел, като авторът представя социално-икономическите и културните характеристики на общността, в която функционира Центърът за ранно детско развитие – гр. Котел. Представени са контекстните параметри на взаимодействието с родителите и позитивните промени у децата, както и във взаимоотношенията „родители-деца“, свързани с емоционалната топлина, индуктивната техника и като проекция, преход от авторитарен към авторитетен модел на родителско поведение.

Заклучението и изводите отразяват постиженията на дисертационния труд и са отправна точка за оптимизиране системата на предучилищното образование в контекста на апробирания експериментален модел за включване на деца от ранна предучилищна възраст (от 2 до 5 години) в институционални форми на предучилищна образование.

3. Основни приноси на дисертационния труд.

Приемам и се съгласявам с посочените от автора научни приноси на дисертационния труд.

В допълнение, посочвам следните достойнства на дисертацията:

- Обстойна теоретична обосновка на изследваните феномени със собствена визия на автора в представянето им в контекста на формулирани понятия, отправна точка за разработване на формираща методическа система.

- Детайлно изведени и структурирани критерии и показатели в констатиращия, формиращия и контролния етапи на експеримента.

- Наличие на разработен и апробиран авторски теоретико-експериментален модел, реализиран чрез лонгитудинално изследване, апробиран в реална институционална среда и доказал своята ефективност за качествено подобряване на социалната активност, езиковата компетентност и комуникативното поведение на децата.

- Прецизност, коректност и статистическа обосновка на изследователските данни, подкрепени с таблици, фигури и диаграми.

- Наличие на индивидуални профили на деца, подкрепящи анализа на емпиричните данни, проследени като хронология в личностното им развитие и доказващи тяхната успешна адаптация в училище и образователни постижения.

- Представени перспективи за бъдещи изследвания и формиращи проекции, свързани с разработване на дигитални и игрови ресурси, подпомагащи социално-педагогическия модел, дългосрочните му ефекти в контекста на училищната готовност, механизмите за институционална координация между образователни, социални и здравни структури, разработване на обучителни програми за педагози и медиатори, базирани на принципите на социално-педагогическото включване.

В заключение, посочените позитивни акценти и приносни моменти ми дават основание да дам ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА на дисертационния труд и да предложа с убеденост на научното жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика (Предучилищна педагогика) на Снежана Истилиянова Радева.

София
29.01.2026 г.

Изготвил становището:
(проф. д-р Любослава Пенева)